

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

§. II. Quatuor sequentibus conclusionibus difficultas proposita resolvitur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

§ II.

*Quatuor sequentibus conclusionibus difficultas
proposita resolvitur.*

Dico primò, Deum agere propter finem, tanquam propter veram causam finalem, in suis operationibus ad extra, quantum ad terminationem passivam, & quatenus se tenent ex parte effectus.

77. Probatur conclusio: Huiusmodi actiones, secundum terminationem passivam, sunt ipsimet effectus producti, seu ipsamet creaturæ: Sed effectus seu creaturæ sunt propter finem, tanquam propter veram causam finalem: Ergo & operationes ad extra, quantum ad terminationem passivam quam important. Major patet ex prima suppositione. Minor etiam est evidens: nam creaturæ inter se subordinantur, una tendit ad aliam ut ad finem, & omnes tandem ordinantur ad divinam bonitatem. Sic Deus vult pluviam propter pascua, pascua propter pecora, pecora propter homines, & homines propter seipsum. Vel ut ait D. Thomas 1. p. qu. 19. art. 5. ad 3. & primo contra gentes cap. 86. Deus voluit hominem habere manus, ut deservirent intellectui, operando diversa opera; & voluit eum habere intellectum, ut esset homo; & voluit eum esse hominem, ad complementum universi; & tandem voluit bonum & complementum universi, ut suam sapientiam, bonitatem, potentiam, aliasque perfectiones manifestaret. Unde Proverb. 16. dicitur: *Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* Et ad Roman. 11. *Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia.* Quem locum exponens D. Thomas ait, quòd cum Apostolus dicit, *ex ipſo*, designat causam efficientem; cum ait, *per ipſum*, causam exemplarem; & quando addit, *in ipſo*, causam finalem creaturarum, quæ non est alia quam divina bonitas.

Dico secundò, Deum non agere propter finem, tanquam propter veram causam finalem, in suis actionibus ad extra, quatenus se tenent ex parte ipsius Dei, & quantum ad terminationem activam.

78. Probatur primò ex D. Thoma in 2. dist. 1. qu. 2. art. 1. ad 4. ubi sic habet: *Actio divina eſt eſſentia ejuſ: & ex hac parte non queritur ſiſ ejuſ, ſed ex illa parte quæ effectum creature communicat:* Ergo sentit D. Thomas, quòd Deus non agit propter finem, ita quòd ly *propter* importet causalitatem in actionem, sed solum in effectum per illam productum.
79. Probatur secundò: Implicat aliquid increatum, & omninò independens, habere aliquam veram causam: Sed actio ad extra, quatenus se tenet ex parte ipsius Dei, est aliquid increatum, independens, divinum, & ipsamet Deus; ut enim in secunda suppositione ostendimus, Deus non agit ad extra per operationem formaliter tranſeuntem, in creatura producta existentem, sed per actionem formaliter immanentem, & virtualiter tantum tranſeuntem; atque adeò in Deo existentem, & cum ipsa Dei substantia realiter identificatam: Ergo &c.
80. Dices, repugnare quidem enti increato quòd habeat causam efficientem, non tamen quòd habeat causam finalem: quia cum causalitas finalis consistat in allicientia ad bonitatem finis, & in motione solum metaphorica, nullam

A infert imperfectionem in ea actione quæ est propter causam finalem.

Sed contra primò: Impossibile est quòd aliquid habeat causam finalem, & non habeat efficientem: Ergo si est imperfectio quòd aliquid habeat causam efficientem, erit etiam imperfectio quòd habeat causam finalem. Antecedens probatur: quia de ratione causæ finalis est ut gratiâ ejus aliquid fiat: Ergo causa finalis necessariò connotat in effectu dependentiam à causa efficiente: nam gratiâ finis aliquid fieri idem est quòd produci, ac proinde habere causam efficientem: unde in multorum sententia causalitas causæ efficientis & finalis, eadem est secundum rem.

B Secundò, Hoc quod est esse à causa finali, præcisè sumptum, includit imperfectionem dependentiæ: in hoc enim præcisè distinguitur causa à principio, quòd causa necessariò infert dependentiam, non verò principium: unde in Divinis conceditur unam personam esse ab alia tanquam à principio, non verò tanquam à causa: Ergo cum causa finalis sit vera causa, non potest intelligi aliquid esse à causa finali sine dependentia.

C Probatur tertio conclusio: Si volitio Dei libera, secundum illud quod importat in recto, & quantum ad terminationem activam, causam finalem realiter causantem haberet, deberet causari finaliter à bonitate divina, vel à bonitate creata: Neutrum dici potest: Ergo &c. Minor pro prima parte ratione factâ suadet: Nam inter causam finalem & effectum realis distinctio requiritur; cum causa finalis sit verè & propriè realis causa: Sed volitio Dei libera non distinguitur realiter à divina bonitate: Ergo nec causatur realiter ab illa in genere causæ finalis. Pro secunda verò parte sic ostenditur: Dependere ab aliquo creato ut à fine, maxima imperfectio est: Ergo talis dependentia relegari debet à divina volitione.

D Addo quòd causa finalis & efficiens, sibi invicem correspondent: unde omnium quorum Deus est finis, est etiam causa efficiens, juxta illud Apocal. 1. *Ego ſum Alpha & Omega, principium & ſiſ*: Sed actio Dei libera, quantum ad terminationem activam quam importat in recto, non potest ab aliquo creato ut ab efficiente procedere; cum sub hac ratione & formalitate sit quid increatum & divinum, ipsaque Dei substantia, ut supra dicebamus: Ergo sub hac ratione non potest finaliter à creatura causari.

E Hinc colliges, non posse dici absolute quòd Deus creaverit mundum, propter veram causam finalem: sensus enim esset quòd ipsa creatio, quatenus se tenet ex parte Dei, & quantum ad terminationem activam (terminationem enim activam designat verbum illud *creavit*) fuit propter finem, tanquam propter veram causam finalem; quod repugnat, ut ostendimus dici tamen potest, quòd mundus est productus à Deo propter veram causam finalem: sensus enim est, quòd ipsa creatio, ut se tenet ex parte effectus, & secundum terminationem passivam (terminationem enim passivam designat passivum illud *creatus est*) fuerit propter veram causam finalem; quod constat esse verum ex præcedenti conclusione. Hæc diligentissimè observa.

Dico tertio, Deum in omnibus actionibus

liberis, etiam quatenus se tenent ex parte ipsius Dei; agere propter finem, tanquam propter rationem finalem.

86. Probatur primò ex D. Thoma qu. 23. de verit. art. 4. dicente quòd bonitas divina est *quasi finis operationis divinae*. Ubi particula illa *quasi* videtur innuere quòd divina bonitas non est absolute finis, ut dicitur rationem causae finalis, sed ut dicitur rationem finis sine causalitate. Unde quando idem S. Doctor i. con. Gent. cap. 87. ait quòd *sua bonitas est Deo causa volendi*, loquitur de causa duntaxat virtuali, seu de ratione volendi, ut patet ex capite præcedenti, ubi sic discurretur: *Finis est ratio volendi ea quae sunt ad finem: Deus autem vult bonitatem suam* B *tanquam finem; omnia autem alia vult tanquam ea quae sunt ad finem: sua igitur bonitas est ratio quare vult alia quae sunt diversa ab ipso.*

87. Probatur secundò ratione. Ratio præcisa finis, seclusis imperfectionibus causae, est quòd moveat & alliciat voluntatem: Atqui bonitas divina alliciat & movet voluntatem ipsius Dei, in omnibus suis actibus liberis, & operationibus ad extra, juxta illud Dionysij de divinis nomin. cap. 4. *Divinus amor non dimittit eum esse sine germine*. Et istud Boëtij lib. 3. de consolatione.

*Quem non externa pepulerunt fingere causa
Materia fluitantis opus, verum insita summi
Forma boni, livore carens, &c.*

Ergo bonitas divina habet rationem finis in omnibus actibus Dei liberis, & operationibus ad extra.

88. Confirmatur: Quamvis attributa divina non possint habere causam efficientem rigorosam, quia hæc dicit in effectu imperfectionem distinctionis & dependentiae; possunt tamen habere causam efficientem virtuales, nempe naturam divinam, à qua virtualiter dimanant, & quæ dicitur ratio à priori attributorum: Ergo similiter, quamvis volitio Dei libera non possit habere causam finalem rigorosam; quia non potest intelligi aliquid esse à vera causa finali, sine dependentia; habet tamen in Deo quandam rationem volendi, quæ dicitur causa improprie seu virtualis, & secundum nostrum modum concipiendi; quæ non est alia quàm divina bonitas movens, & determinans Deum ad eliciendas has vel illas volitiones circa creaturas.

89. Ex his solum manet argumentum contra præcedentem conclusionem, quod Curiali difficile visum est, & quod potest sub hac forma proponi. Deus in Scriptura absolute dicitur operari propter finem, ut patet ex illo Proverb. 16. *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus*: Sed non posset absolute dici Deum operari propter finem, si solum effectus à Deo producti ordinarentur in finem, non verò ejus operatio: Ergo non solum effectus à Deo producti, sed etiam ejus volitiones liberae, ejusque operationes ad extra, diriguntur & ordinantur in finem. Major patet, Minor probatur. Operari propter finem, non est producere tantum aliquid quod habeat finem, sed est exercere operationem propter finem, seu voluntatem agentis moveri à fine ad operandum propter ipsum finem: Ergo ut Deus dicitur agere propter finem, non sufficit quòd effectus ab illo producti ordinentur in finem, sed insuper requiritur quòd ejus operatio fiat propter finem,

A seu quòd Deus à bonitate finis moveatur ad operandum ad extra.

Huic, inquam, argumento patet solutio ex jam dictis. Sicut enim cum Deus dicitur operari ad extra, hoc intelligitur seclusis imperfectionibus causalitatis & dependentiae actionis à principio: ita cum dicitur operari propter finem, hoc debet intelligi, seclusis imperfectionibus, quæ in effectu causae finalis reperiuntur, inter quas, ut diximus, est dependentia operationis à fine. Hac autem imperfectione seclusa potest dici quòd divina bonitas est finis actionis divinae, seu potius ratio finalis illius; sicut immutabilitas dicitur ratio à priori, & causa virtualis aternitatis: nam sicut si aternitas posset habere veram causam efficientem, nullam aliam haberet, quàm immutabilitatem; ita si operatio Dei ad extra posset habere veram causam finalem, nullam aliam haberet, quàm divinam bonitatem. Unde in forma ad argumentum respondeo, concessa Majori, negando Minorem. Ad cujus probationem, distinguo Antecedens: Est exercere operationem propter finem, ita ut ly *propter* semper dicat veram & rigorosam causalitatem, nego Antecedens: ita ut dicat veram causalitatem, vel rationem à priori, seu causalitatem tantum virtuales, concedo Antecedens, & nego Consequentiam. Ut enim Deus absolute dicatur agere propter finem, sufficit quòd effectus ab illo producti, sint propter ejus bonitatem, tanquam propter veram causam finalem ipsorum; & ejus actiones ab eadem infinita bonitate, ut à ratione à priori, causaque virtuali procedant.

Dico ultimò, Deum in actibus necessariis, essentialibus, aut notionalibus, non agere propter finem, tanquam propter veram causam finalem, vel etiam tanquam propter rationem à priori.

Probatur: Ut aliquod agens dicatur agere propter finem, tanquam propter veram causam, aut tanquam propter rationem à priori, non debet esse ab intrinseco & ex propria natura ad talem actionem determinatum, sed ad illam ex cognitione & amore finis determinari; nam causalitas finis consistit in hoc, quòd determinet agens ad operandum: Sed Deus ab intrinseco & ex propria natura est determinatus ad actus essentialis & notionales; est enim naturaliter determinatus ad se cognoscendum & diligendum; & Pater ex perfectione & fecunditate naturae divinae est determinatus ad generandum Filium, & idem est de Patre & Filio respectu Spiritus Sancti: Ergo Deus in actibus necessariis, essentialibus, aut notionalibus, non potest dici agere propter finem, tanquam propter veram causam finalem, vel etiam tanquam propter rationem à priori.

E Dices: Perfectissimus modus operandi naturae intellectualis, consistit in hoc quòd est operari dirigendo operationes in suos terminos & fines, quòd est operari propter finem; & in hoc excedit naturam ratione carentem, ut vidimus articulo præcedenti: Ergo non est denegandus Deo, quantum ad actus essentialis, & quantum ad processionem Divinarum Personarum.

Respondeo quòd quamvis ille modus operandi importet perfectionem respectu naturae intellectualis create, non sequitur quòd etiam importet perfectionem respectu increate, & quantum ad actus necessarios, essentialis, aut notionales: major enim perfectio est, quòd de-

90.

91.

92.

93.

terminatio ad illos actus proveniat ex intrinseca determinatione & perfectione divinae naturae, quam quod ad eam sit necessarium presupponi directionem aliquam in finem. Imò neque in natura creata ille modus operandi importat perfectionem, universaliter quoad omnes actiones; sed solum quoad eas quibus tendit in finem: unde supra diximus, quod actus consequentes possessionem finis, ut fructio & delectatio de fine adepto, non sunt propter finem, sed corollarium & complementum illius.

Articulò 3. quaerit D. Thomas, utrum actiones humanae specificentur à fine: de quo dicemus infra qu. 18.

ARTICVLVS V.

Utrum finis intermedius verè & propriè habeat rationem finis?

PARTEM negativam tenet Vazquez hinc disput. 4. cap. 2. affirmativam verò ceteri Theologi, tam domestici, quam extranei. Unde sit

S I.

Conclusio affirmativa statuitur.

DICO igitur fines intermedios verè & propriè rationem finis habere.

94. Probatur primò ex Scriptura: Apostolus enim 1. ad Timoth. 1. ait: *Finis precepti est charitas*: At constat quòd. charitas non est finis ultimus, sed intermedius, sive ad Deum comparetur, sive ad beatitudinem: Ergo ex Scriptura finis intermedius est verè & propriè finis.

95. Confirmatur: Salus hominum est finis incarnationis Verbi Divini, ut patet ex illis verbis Symboli Nicæni: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de caelis, & incarnatus est*: At salus nostra est finis intermedius; ordinatur enim ad Dei gloriam, & manifestationem perfectionum ipsius: Ergo finis intermedius verè & propriè rationem finis habet.

96. Probatur secundò ex D. Thoma infra qu. 12. art. 2. ubi expressè docet quòd intentio non solum est circa finem ultimum, sed etiam circa finem intermedium: At intentio versatur circa finem formaliter sub ratione finis: Ergo ex D. Thoma, non solum finis ultimus, sed etiam intermedius, verè & propriè habet rationem finis. Unde ibidem art. 1. ad 2. ait: *Duplex est finis, scilicet ultimus & propinquus*. Et 2. Physic. lect. 5. *Omnia (inquit) quae sunt intermedia inter primum movens & ultimum finem, sunt quodammodo fines; sicut medicus ad sanitatem inducendam extenuat corpus, & sic sanitas est finis maciei; maciem autem operatur per purgationem, purgationem autem per potionem. Unde omnia haec sunt quodammodo finis: nam macies est finis purgationis, & purgatio potionis*. Ubi particula illa, *quodammodo*, non significat huiusmodi fines intermedios verè & propriè rationem finis non habere, sed solum non ita perfectè competere illis rationem causae finalis, sicut fini simpliciter ultimo.

97. Tertiò suaderi potest conclusio ratione qua utitur idem S. Doctor hic art. 6. quae potest sic proponi. In causis efficientibus licet detur una

prima causa efficiens, ex cuius virtute & subordinatione aliae causae intermediae & proximae operantur, nihilominus causae secundae, & subordinate verè & propriè causant in genere causae efficientis: Ergo licet detur unus finis ultimus, ad ulteriorem non ordinatus, ex cuius motione omnia aguntur, hoc non obstante concedi debent fines intermedij, qui quamvis ex motione finis ultimi agant, tamen veri sunt fines, & causant in genere causae finalis. Consequentia probatur ex paritate rationis: non minus enim causa efficiens debet esse aliquid primum, quam causa finalis exigat esse aliquid ultimum; unde propterea definitur id à quo primò incipit motus, sicut causa finalis, id quod per se ultimò appetitur: Sed non minus repugnat illi quod est primum subordinatio ad aliquid prius, quam repugnet illi quod est ultimum subordinatio ad aliquid ulterius: Ergo subordinatio aequè repugnare videtur causae efficienti, ac finali. Si igitur causa dependens ab alia priori, eique subordinata, habeat veram rationem causae efficientis; finis etiam veram rationem causae finalis obtinebit, quamvis sit intermedius, & alteri subordinatus.

Confirmatur: Ita se habet finis in practicis, sicut principium in speculativis: Sed in speculativis ratio formalis principij non salvatur tantum in principiis primis & universalissimis, sed etiam in intermediis, ex quibus immediatè conclusiones deducuntur: Ergo similiter ratio formalis finis salvatur non solum in fine ultimo simpliciter, sed etiam in finibus intermediis.

Explicatur hoc magis: Sicut enim principia intermedia duplicem dicunt habitudinem, unam ad conclusiones quas continent, & quae ex illis deducuntur, & sic habent rationem principij; alteram ad prima principia à quibus derivantur; & sub hoc respectu non habent rationem principij, sed principiati. Ita similiter fines intermedij duplicem respectum habent, unum ad finem ultimum, secundum quòd ut media concludunt ad illum; & sic non habent rationem finis, sed medij; alterum ad ea anteriora media quae ordinantur ad ipsos, & respectu illorum habent veram rationem finis, inquantum talia media appeti possunt, & de facto aliquando appetuntur propter illos.

Respondet Vazquez, negando consequentiam, & paritatem: quia, inquit, causae secundae efficientes, & principia intermedia, habent virtutem & veritatem intrinsecam, per quam possunt verè influere in effectus, vel in conclusiones; fines verò intermedij non gaudent bonitate intrinsecà, quae possint movere & terminare appetitum.

Sed contra: In causis efficientibus secundis quaedam sunt instrumentales, & quaedam principales; & principales quidem, per propriam virtutem agunt, instrumentales verò, virtute causae principalis, & tamen verè agunt: Ergo ad rationem causae efficientis, non semper requiritur quòd agat virtutè proprià: Ergo pariter ratio causae finalis non semper exigit gaudere bonitate sibi proprià, & ab alio ulteriori sine independente. Haec consequentia videtur legitima: quia major requiritur rigor ad veram causalitatem efficientem, quam ad finalem; cum haec sit metaphorica respectu illius: unde si ad veram causalitatem efficientem sufficit virtus participata,